

<http://www.kharkivoda.gov.ua/news.php?news=4126>.

10. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 р. / За ред. О.С.Власюка. – К.: Знання України, 2005. – 608 с.

11. Основы экономики столичного мегаполиса / Российская академия естественных наук, Российская муниципальная академия, Институт региональных экономических исследований. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 575 с.

Получено 05.09.2007

УДК 34 (075)

А.А. ТАРАНЕНКО

Харківський національний економічний університет

МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглядаються актуальні питання впливу інноваційної діяльності на розвиток українських підприємств різних галузей, а також державна політика щодо інноваційної розбудови вітчизняного господарювання. Наведено висновки і рекомендації щодо подальших дій держави і організацій для переходу на інноваційну модель розвитку.

Подолання сучасної економічної нестабільності в Україні можливо тільки при якісному перетворенні виробничого потенціалу країни, основою якого є широке впровадження й поширення науково-технічних досягнень.

На початку ХХІ ст. головним фактором економічного росту виступає інноваційний процес, що вже не тільки є основним предметом теоретичних сценаріїв і практичних засобів державного управління, але й стає головною рушійною силою економічного розвитку, відтиснувши значення інвестиційного процесу, як джерела екстенсивного розширення відтворення, що не відповідає повною мірою сучасним завданням інтенсифікації виробництва. Не тільки недостатніми стають традиційні заходи інвестиційного стимулювання, що зводяться як правило до нарощування розмірів капітальних вкладень, але вони можуть стати просто неможливими в жорстких умовах переходу до ринкової економіки, при серйозній обмеженості матеріальних, і насамперед фінансових ресурсів.

Проведення наукових досліджень з метою диверсифікованості й модернізації виробництва, створення високих технологій, нарощування наукового й виробничого потенціалів, розробка й впровадження нових ідей і продуктів визначають успіх підприємницької діяльності, забезпечують виживання й фінансову стабілізацію підприємств, працюючих як у галузі машинобудування, так і в галузі комунального господарства [4]. Для інноваційних підприємств, орієнтованих на створення конкурентного науково-технічного продукту, економічний успіх

у жорстких умовах конкуренції багато в чому визначається інноваційним управлінням, яке застосовується у різних галузях господарювання й охоплює всі стадії інноваційного процесу, починаючи із зародження ідеї, реалізації її в системі науково-технічного виробництва й до масштабного поширення нового продукту.

Однією з найважливіших тез сучасної концепції інноваційного менеджменту та управління проектами, що представляє широкий інтерес фахівців, є розробка механізму мотивації інновацій [5]. Спонукальні мотиви активізації інновацій, з одного боку, пов'язані з впливом ринкового середовища, і викликають необхідність удосконалювання устаткування, вимагають пошуку нових конструктивних ідей та рішень для підвищення конкурентоспроможності послуг та продукції, які народжуються, в умовах нерозвиненості ринкових відносин, а також в умовах економічної нестабільності, визначальну роль в активізації інновацій відіграють засоби державного регулювання інноваційної діяльності [1]:

- бюджетне фінансування державних науково-дослідних організацій фундаментального профілю;
- розробка й фінансування цільових науково-дослідних програм з використанням конкурсу грантів на дослідницькі теми й нові технології;
- державні замовлення на виконання окремих розробок і освоєння нових продуктів і процесів;
- державні замовлення на закупівлю нових видів продукції або додаткових її обсягів при освоєнні більш продуктивних технологій;
- безпроцентне або пільгове кредитування інвестицій у нові технології;
- придбання державою пакетів акцій нових інноваційних підприємств;
- гарантування проектних кредитів, що спрямовуються на інноваційні цілі;
- підтримка національних і регіональних мереж інноваційних центрів і технологічних парків;
- забезпечення законодавчого захисту технологічних секретів як різновиду комерційної таємниці;
- надання інвестиційного податкового кредиту під реінвестування прибутку в нові технології;
- субсидування виробників і продавців або споживачів нових продуктів і послуг.

Важливим є місце інноваційних процесів і способів їхньої організа-

ції, який забезпечує на державному рівні оптимізацію завдань управління, спрямованих на підвищення економічного росту й орієнтацію економічної стратегії на одержання доходів за рахунок інновацій у ключових напрямках НТП.

Складність об'єкта й широта аспектів регулювання обумовлюють наявність державної участі в інноваційних процесах. Під державною інноваційною політикою розуміється комплекс цілей, а також методів впливу державних структур на економіку й суспільство в цілому, пов'язаних з ініціюванням і підвищенням економічної й соціальної ефективності інноваційних процесів.

Інноваційна політика держави тісно пов'язана з найважливішими напрямками загальноекономічної стратегії, що регулює безліч сфер соціально-економічного життя суспільства.

Механізми розробки й реалізації державної політики України в цей час перебувають у стадії становлення. Вихідні правові передумови державної інноваційної політики відображаються в ряді нормативних актів, що регулюють інноваційну діяльність у нашій країні, основними з яких є:

- Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»;

- Указ Президента України «Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави»;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008–2012 роки», «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки» та інші нормативні акти.

Таким чином, можна відзначити велику зацікавленість держави в запровадженні нових технологій в комунальне господарство, промисловість, освіту, культуру та ін.

Економічні важелі класичного ринкового механізму в умовах вільної конкуренції є діючим засобом інтеграції науково-інноваційних процесів у загальний цикл сукупного суспільного виробництва національної економіки країни. Активна інноваційна політика господарюючих суб'єктів стає основою економічної стратегії, що забезпечує збіль-

шення прибутку за рахунок кращого задоволення споживчого попиту, зниження виробничих витрат, підвищення конкурентоспроможності продукції. Однак дія ринкових механізмів не завжди здатна повною мірою забезпечити імпульс інноваційної активності, необхідний сучасній економіці для збереження свого науково-технічного потенціалу на рівні провідних країн світу.

Сучасна економіка все більше здобуває риси інноваційної економіки, пов'язаної з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, з перетворенням організаційно-економічного механізму господарювання. Спостерігається процес інтелектуалізації економіки [2].

На мікроекономічному рівні інновації виступають як матеріальна основа підвищення ефективності виробництва, якості й конкурентоспроможності продукції, зниження витрат. Інноваційність стає іманентною якістю підприємств, визначальним рівнем економічного розвитку національної економіки.

На макроекономічному рівні спостерігається процес переходу від мобілізаційного (ресурсного) типу економічного розвитку до інноваційного. Формується нова інноваційна модель розвитку економіки, яка є наслідком переходу до домінування в економіці таких елементів як інформаційні й комунікаційні технології, зовнішній і внутрішній трансферт інновацій, розвиток ринку інновацій і інтелектуальної власності.

Характерними рисами економіки стають розвиток наукомістких виробництв, підвищення ролі нематеріальних форм багатства (об'єктів інтелектуальної власності), зростання ролі людського фактора, перехід до інтенсивного типу відтворення.

Необхідність вивчення й впровадження у практику положень новітніх теорій при переході на інноваційну модель розвитку зумовлюється декількома причинами.

По-перше, необхідно виходити з того, що інноваційний шлях розвитку економіки є невід'ємною частиною загальносвітового науково-технічного прогресу. І в цьому розумінні було б неправомірним відривати економічні процеси, які проходять в Україні, від світової практики й стверджувати, що в нашій країні визначено свій, неповторний шлях розвитку науки і техніки, пов'язаний із застосуванням унікальних форм організації та управління інноваціями [1].

По-друге, перехід до інноваційної економіки мусить супроводжуватися і відповідними змінами у сфері управління інноваційною діяльністю. Аби уникнути помилок, слід визначити і застосовувати на практиці сучасні теоретичні й практичні підходи до використання інновацій.

Інновація – це винятково важлива для сьогодення економічна категорія. Вперше цей термін було використано відомим економістом Й.Шумпетером, хоча сутність цього явища розглядалася ще вітчизняним вченим М.Туган-Барановським та його учнем і послідовником М.Кондратьєвим [3].

Й.Шумпетер у роботі [6] запропонував концепцію інновацій, в основу якої поклав ідею про «нові комбінації». Серед комбінацій, які в цілому формують структуру інноваційного процесу він називав такі:

- випуск нового продукту або ж відомого продукту нової якості;
- впровадження нового, досі невідомого в конкретній галузі методу виробництва;
- проникнення на новий ринок збуту – відомий чи невідомий;
- отримання нових джерел сировини чи напівфабрикатів;
- організаційна перебудова, зокрема створення монополії чи її ліквідація.

Однією з найважливіших складових сучасного ринкового господарства є купівля-продаж науково-технічних, організаційно-управлінських та інших знань і послуг у нематеріальній формі. У сучасній ринковій економіці купівля-продаж науково-технічної продукції випереджає за темпами росту ринок не тільки товарів, але і капіталів, що зумовлює формування ринку наукових знань [7].

Розвиток такого ринку потребує врахування специфіки результатів наукової діяльності. Принципова неможливість використання вартісної форми в науці не виключає використання квазивартісних оцінок результатів цієї діяльності. Таке використання стає можливим, оскільки застосування результатів цієї діяльності у сфері матеріального виробництва дозволяє заощадити працю, знизити витрати виробництва, поліпшити споживчо-вартісні характеристики продукції, тобто створити умови для підвищення конкурентоспроможності товаровиробників в умовах ринкової конкуренції. І саме ця обставина дозволяє виробникам науково-технічної продукції включитися в систему ринкових відносин. Зростає престиж їх праці, в першу чергу висококваліфікованої праці наукових працівників, без якої неможливо вирішення актуальних питань технологічної модернізації, підвищення економічної ефективності виробництва.

1.Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. та ін. Інноваційний розвиток промисловості України / За ред. проф. О.І.Волкова, проф. М.П.Денисенка. – К.: КНТ, 2006. – 648 с.

2.Гальчинський А.С., Геєць В.М., Бабенко С.Г., Базилюк Я.Б., Буркинський Б.В. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом європейської інтеграції" / Національний ін-т стратегічних досліджень; Ін-т економічного

прогнозування НАН України, Мін-во економіки та з питань євроінтеграції України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

3. Кондратьев Н. (1892–1938). Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н.Д. Кондратьев; Междунар. фонд Н.Д. Кондратьева и др. – М.: Экономика, 2002. – 765, с.

4. Лапина Н.В., Рогова И.Ю., Рогов А.В. Развитие инновационной деятельности: теория и практика / Под общ. ред. д.э.н., проф. В.М. Ларина. – Саратов: СГСЭУ, 2003. – 178 с.

5. Уткин Э.А., Морозова Г.И., Морозова Н.И. Инновационный менеджмент. – М.: АКАЛИС, 1996. – 207, с.

6. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исслед. предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры: Пер. с нем. В.С. Автономова и др. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

7. Justus Haucapt, Christian Wey. Unionisation Structures and Innovation Incentives, (Discussion Papers January 2004) / DIW Berlin, German Institute for Economic Research // www.diw.de.

Отримано 05.09.2007

УДК 658.589

Л.А. ЛИСЕНКО

Харківський національний економічний університет

ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Уточнюється поняття «ефективність інноваційної діяльності підприємства». Запропоновано для узагальнюючої оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства враховувати її основні складові.

У конкурентному ринковому середовищі успішне функціонування та розвиток промислових підприємств значною мірою залежать від рівня їх інноваційної активності. Впровадження інновацій дозволяє підприємству підвищувати конкурентоспроможність продукції (робіт, послуг) та розширювати її асортимент, зберігати традиційні ринки збуту і створювати нові, вдосконалювати процес виробництва та управління, покращувати умови праці. Однак, незважаючи на конкурентні переваги, які здатні забезпечити розробку і впровадження інновацій, в Україні зберігається тенденція до зменшення питомої ваги промислових підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність. За даними [1], в 2003 р. інноваційною діяльністю займалися 15,1% загальної кількості промислових підприємств України, в 2004 р. їх кількість скоротилася до 13,7%, а в 2005 р. – до 11,9%.

Серед найбільш вагомих факторів, які перешкоджають підприємствам здійснювати інноваційну діяльність, в [1] зазначені нестача власних коштів, значні витрати на нововведення, недостатня фінансова підтримка держави, високий економічний ризик, недосконалість зако-